

Білевич Наталія Олександрівна, здобувач
навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доктор психологічних
наук, доцент, завідувач кафедри юридичної
психології Національної академії
внутрішніх справ *Кудерміна О. І.*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Сьогодні наша держава знаходиться в стані соціально-економічного та політичного реформування. В повній мірі зазначені процеси розгортаються в правовій сфері загалом та в правоохоронній системі в тому числі. Демократизація правоохоронних органів, проголошення курсу на неухильне забезпечення прав та свобод громадян є одним з провідних пріоритетів розвитку нашої держави. Але декларування напрямку змін не забезпечує їх результативного досягнення. Впровадження будь-яких інновацій в суспільстві, в тому числі в процесі реформування правоохоронної органів, повинне базуватися на скрупульозному науковому аналізі природи явищ, які потребують перемін. Особливого значення набуває в даному контексті глибоке та всебічне знання і врахування психологічних закономірностей перебігу самої правоохоронної діяльності та психологічних особливостей суб'єктів, що її реалізують.

Правоохоронна діяльність належить до тих видів діяльності, що визначаються, насамперед, системою взаємозв'язків «людина – людина». Зміст такої діяльності зумовлюється багатоваріативністю професійних завдань, вирішення яких безпосередньо залежить від об'єктивних та суб'єктивних чинників перебігу процесу професійного спілкування. Спілкування як поліфункціональна дефініція вплетене в усе різноманіття правоохоронної діяльності.

Проблематика спілкування не є новою в предметному полі юридичної психології та знайшла своє відображення в дослідженні В.Г. Андросюка, Ю.М. Антоняна, М.І. Єникєєва, В.Г. Лукашевича,

В.А. Носкова, Л.Б. Філонова та інших. В той же час, існуючи в юридичній психології дослідження процесу спілкування не вичерпують питання піднятої для обговорення проблеми.

Правоохоронну діяльність можна також віднести до професій, що передбачають виконання службових обов'язків у напружених, екстремальних та стресогенних умовах (дефіцит часу; підвищена відповідальність за прийняття рішень та необхідність невідкладного вжиття заходів; вплив на особистість особливо сильних подразників та домінування негативних емоцій при недоліку позитивних).

Професійне спілкування поліцейського – це спілкування, в якому суб'єктом вирішуються певні комунікативно-когнітивні завдання. Об'єктивні умови вирішення цих завдань найчастіше характеризуються конфліктністю взаємодій поліцейського з іншими особами, ситуаціями конфронтації та суперництва. Особи, з якими приходиться спілкуватися поліцейському, найчастіше мають протилежні з ним цілі, не обмежені, як він, законодавством в обранні засобів та форм спілкування. Водночас людина, за виключенням певних ситуацій (особа – підозрювана в вчиненні злочину, свідок тощо), може відмовитися спілкуватися з поліцейським. Суб'єкт правоохоронної діяльності не обирає собі співрозмовника виходячи з власних побажань. Навіть коли особа викликає у нього негативні емоції та неприємні враження він не має можливості відмовитися провести опитування чи допит. Вибір спілкуватися чи не спілкуватися залишається за не поліцейським, а за особою, навіть в ході досудового слідства.

В змісті правоохоронної діяльності відображаються особливості, характерні для формально-рольових стосунків. В той же час, поведінці об'єкта правоохоронної діяльності не притаманна стереотипність та цілі професійного спілкування поліцейського унеможливають виникнення ситуації впливу на нього з боку об'єкта.

Узагальнюючи ми дозволимо себе сформулювати певні положення, на які доречно спиратися при визначенні психологічних особливостей професійного спілкування поліцейських, а саме:

– професійне спілкування поліцейських – це саме різновид спілкування, а не діяльності. Воно підпорядковане цілям та завданням правоохоронної діяльності та є невід’ємним її елементом;

– професійне спілкування поліцейського, найчастіше розгортається по схемі «суб’єктно – об’єктної» взаємодії. Ініціатором взаємодії в ситуаціях професійного спілкування, його «творцем» та «керівником» є тільки поліцейський. При цьому, об’єкту діяльності, підозрюваному, свідку, експерту тощо, не притаманні стереотипність поведінки та дій. В процесі спілкування відтворюється вся багатогранність мотивів, потреб, цінностей, станів, властивостей та рис особистості об’єкта. В той же час, специфіку має психологічний простір професійного спілкування, обумовлений різноспрямованістю цілей та завдань суб’єкта та об’єкта спілкування;

– досягнення цілей та вирішення завдань правоохоронної діяльності унеможливорює виникнення зворотного впливу з боку об’єкта спілкування на його об’єкт. Врахування так, але при наявності чіткого відстеження та прорахування кінцевих цілей об’єкта;

– наявність психологічного впливу на свідомість об’єкта, з метою зміни його емоційних станів, позиції в конкретній ситуації спілкування, тривалий психологічний вплив з метою зміни установок об’єкта – не є елементом деперсоналізації об’єкта та проявом негуманного відношення до нього з боку поліцейського;

– успішність процесу професійного спілкування поліцейського обумовлений ступенем розвитку його комунікативних вмінь та навичок. Серед інших до них відносяться – прогнозування можливих варіантів поведінки співбесідника, наявність індивідуальних «технік» спілкування, вміння «дистанціюватися від ситуації», «не вийти з ролі», хоч би яким складним не було завдання. Важливими комунікативними навичками поліцейського є навички рольової поведінки та іноді вміння застосовувати маніпуляційні техніки.